

**BO‘LAJAK MUTAXASSISLARNI KASBIY SHAKLLANISHIDA PEDAGOGIK
HAMKORLIKNING AHAMIYATI**

Olimov Temir Hasanovich

Osiyo xalqaro universiteti dotsenti, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya: ushbu maqolada o‘qitish jarayonida ta’lim beruvchi va ta’lim oluvchi o‘rtasida o‘zaro hamkorlikni shakllanishda pedagogikaning o‘rni, kasbiy pedagogik ta’lim, pedagogik xodimlar, kasb ta’limi o‘qituvchisining malakali mutaxassislarni tayrlash bo‘yicha, kasb-hunar ta’limi oldida turgan muhim va ma’suliyatli vazifalar haqida fikr yuritilgan.

Kalit so‘zlar: ta’lim beruvchi, ta’lim oluvchi, o‘zaro hamkorlik, kasbiy pedagogik ta’lim, pedagogik xodimlar, kasb ta’limi, mutaxassis, ma’suliyat, vazifa

Kasbiy pedagogik ta’lim tizimida tayyorlanayotgan, pedagogik xodimlar ichida, eng muhim o‘rinni kasb ta’limi o‘qituvchisi egallaydi. Malakali mutaxassislarni tayrlash bo‘yicha, kasb-hunar ta’limi oldida turgan muhim va ma’suliyatli vazifalarni bajarish unga bog‘liq bo‘ladi. Kasb ta’limi o‘qituvchisi ikki yoqlamali mehnat predmetiga ega bo‘ladi. Uni bir tomondan insonlar bilan o‘zaro munosabat, boshqa tomondan- aniq kasbiy sohadagi maxsus bilimlar, ko‘nikma va malakalar tashkil etadi. Uning kasbiy-pedagogik tayyorgarligining darajasi va sifati, kasb hunar ta’limida o‘quvchilarni tayyorlash sifatini ma’lum miqdorda aniqlanadi.

Bu maqsadlarga erishish ta’lim mazmunini qanday ifodalanishiga bog‘liq bo‘ladi. Pedagogikada ma’lumot olish va o‘qish - o‘qitish muammolari bilan didaktika - ta’lim va ta’lim berish nazariyasi bo‘limi shug‘ullanadi.

Ta’lim olish – bu bilim, ko‘nikma va malakalar tizimini egallash jarayonidir, ya’ni bunda shaxsning ijodiy faoliyatining jihatlari, dunyoqarashi va o‘zini tutish sifatlari tashkil topadi, hamda bilish qobiliyatlari rivojlanadi. Inson ma’lumotli bo‘lib, bilim, ko‘nikma va malakalarga ega bo‘lib, o‘zida fikrlar tizimini shakllantiradi.

Ta’lim olish vazifalari turli yo‘llar bilan hal qilinadi. Ulardan eng asosiysi o‘qitish hisoblanadi. O‘qitish – bu ta’lim oluvchilarga yangi o‘quv axborotini taqdim etish, uni o‘zlashtirishni tashkillashtirishga, ko‘nikma va malakalarni shakllantirishga, bilish qobiliyatlarini rivojlantirishga maqsadli yo‘naltirilgan, muntazamli tashkiliy jarayondir.

O‘qitish jarayonida ta’lim beruvchi va ta’lim oluvchi o‘rtasida o‘zaro harakat yuzaga keladi va uning samardorligi o‘qituvchi va talabani hamkorligiga bog‘liq bo‘ladi.

O‘qish-o‘rgatish - bu ta’lim oluvchilarga yangi o‘quv axborotini taqdim etish, uni o‘zlashtirishni tashkillashtirishga, ko‘nikma va malakalarni shakllantirishga, bilish qobiliyatlarini rivojlantirishga maqsadli yo‘naltirilgan, muntazamli tashkiliy jarayondir.

O'qitishning asosiy natijasi – bu talabalar tomonidan o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma va malakalar, ularda shakllangan bilish ehtiyojlari va qobiliyatlaridir.

Bilimlarda haqiqiy borliq umumiy aksini topadi. Talabalar hodisa, voqea, qonuniyatlar to'g'risidagi ma'lumotlarni o'rganadilar va u ularning yutug'i bo'ladi.

O'qitish jarayonining eng muhim natijasi – bu ko'nikmadir.

Ko'nikma – egallagan bilimlar asosida o'zgaruvchan sharoitlarda birorta faoliyatni amalga oshirish qobiliyati.

Pedagogik amaliyotda ko'nikma aqliy va amaliy ko'nikmalarga bo'linadi. Aqliy ko'nikma fikrlovchi avzifalarni amalga oshirishdan iborat bo'ladi. Bular ijodiy faoliyat va ishlab chiqaruvchi faoliyat uchun muhim hisoblanadi.

Amaliy ko'nikmalar aniq amaliy harakatlarni bajarishga yo'naltirilgan, ya'ni ishlab chiqarish topshiriqlarini yechish, hisob ishlarini bajarish, ish rejasini tuzish va b. Amaliy ko'nikmalar aqliy ko'nikmalar bilan uzviy bog'liqlikda bo'ladi, bilimlarga tayanmasdan turib topshiriqlarni yechish, hisoblash, reja tuzishni amalga oshirib bo'lmaydi.

O'qitishning natijalaridan yana biri bu malakalarni egallash hisoblanadi.

Malakalar – bu, ko'p marta takrorlash natijasidagi mashinal (beixtiyoriy), harakatlardir.

Kasbiy faoliyatda malakalar katta ahamiyatga ega bo'lib, ular kuch, vaqt, e'tiborni tejaydi.

O'qitish o'zining asosiy (didaktik) vazifasidan tashqari boshqa vazifalarni bajaradi:

Rivojlantiruvchi vazifani mohiyati- o'qitish jarayonida shaxsning aqliy, hissiy va irodaviy rivojlanishi, bilishga bo'lgan intilishlarini va ijodiy faollikni shakllantirish va rivojlantirishni ta'minlashdan iborat bo'ladi. Rivojlantiruvchi vazifa rivojlantiruvchi prinsipga asoslanib, uning mohiyati, o'qitish jarayonini shunday murakkab darajada tuzish kerakki, bunda talabadan ham aqliy ham irodaviy kuchlarni sarf qilsin. O'quv jarayoni talabada qoniqish, bilish quvonchini, hayron bo'lish, ya'ni u nimanidir bajara olishi hissini uyg'otishi zarur. Shu bois o'quv material juda ham sodda bo'lmasligi kerak va talaba faqat uni qaytarib qolmasdan, balki bilimlar asosida topshiriqlar zanjirini yecha olishi kerak.

Tarbiyalovchi vazifa – o'qitishni tarbiyalash prinsipiga asoslanadi. O'qitish va tarbiyalash jarayonlari o'zviy bog'liqlikda bo'ladi. Ularning umumiy maqsadlari- bo'lg'usi mutaxassilikning mohiyatini va ijtimoiy muhimligini tushunuvchan, o'z mehnatining natijalariga kasbiy ma'suliyatga ega bo'lgan mutaxassisni shakllantirishdan iborat.

O'quv jarayonida tarbiya o'qitish mazmunini amalga oshirish yo'li orqali, uni to'g'ri tashkillashtirish va zarur usullarni qo'llash orqali amalga oshiriladi.

O'rta maxsus o'quv dargohi o'qituvchisi o'zining bilimi, o'zining tutishi, ishga bo'lgan munosati o'quv faniga, mutaxassislikka va mehnat faoliyatiga, hayotga bo'lgan

ayrim munosabatni aniqlab beradi. O'qituvchini ta'siri ko'gina tarbiyalanuvchilar uchun o'rnak bo'ladi, shuningdek shunday yutuqlarga yo'naltirilgan shaxsiy intilishlarini, ular o'z o'qituvchilarida ko'radilar.

Ta'lim berish vazifalarining yana bir yo'li bu *mustaqil o'qish* hisoblanib, bunda talabalarda mustaqil o'qish uchun ularda qiziqishni uyg'otish, bilish ehtiyojini paydo qilishda ularga yordam berish, mustaqil aqliy mehnatning ko'nikma va malakalarini shakllantirishdan iborat bo'ladi.

Kasb – bu mehnat faoliyatining barqaror turi bo'lib, u nafaqat aniq bilim va ko'nikmalarni bo'lishini talab qilmay, balki bir xil bo'lgan umum kasbiy bilimlarni ham bo'lishini talab qiladi.

Mutaxassis – mavjud kasb doirasidagi aniq mehnat faoliyatining aniqlashtirilganligi.

Umumiy va shaxsni kasbiy rivojlanishiga yo'naltirilgan, kasbiy ta'lim, tarbiya, ta'lim berish bilan birgalikda amalga oshiriladigan kasbiy mustaqil o'qish, o'z-o'zini tarbiyalash, o'z-o'zini o'qitish murakkab jarayon, *bo'lg'usi mutaxassisni kasbiy shakllanishini* bildiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Olimov, T. H. (2019). SPIRITUAL AND MORAL ASPECTS OF THE FORMATION OF CIVIL CULTURE IN FUTURE SPECIALISTS OF HIGHER EDUCATION. *Theoretical & Applied Science*, (12), 662-665.
2. Olimov, T. H. (2020). The image of a modern teacher in the formation of civic culture among future highly educated specialists. *Pedagogical skill-Bukhara*, 5.
3. Olimov, T. H. (2019). Development issues of civil society and culture in the work of Eastern thinkers. *Pedagogical skill-Bukhara*, 2.
4. Olimov, T. H. (2016). Formation of self-awareness in youth. *Social and humanitarian sciences in the educational system.-Tashkent*, 4.
5. Olimov, T. (2020). BO'LAJAK OLIY MA'LUMOTLI MUTAXASISLARDA FUQAROLIK MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING AYRIM YO'NALISHLARI. *FAN, TA'LIM VA AMALIYOTNING INTEGRASIYASI*, 1(1), 20-27.
6. Xolboyeva, G., & Olimov, T. (2023). O 'SMIRLAR MA'NAVIYATINI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. *Ilm-fan va ta'lim*, 1(7).
7. Xolboyeva, G., & Olimov, T. (2023). O 'SMIRLARDA STRESSLI VAZIYATLARDA KOPING XULQ-ATVOR STRATEGIYALARI NAMOYON BO 'LISHINING IJTIMOIIY PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. *Ilm-fan va ta'lim*, 1(7).
8. Olimov, T. THE ROLE OF NATIONAL SPIRITUALITY AND VALUES IN THE DEVELOPMENT OF CIVIL CULTURE IN FUTURE SPECIALISTS WITH

HIGHER EDUCATION.

9. Sadriddinovich, J. T. (2023). Capabilities of SPSS Software in High Volume Data Processing Testing. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(9), 82-86.

10. Sadriddinovich, J. T. (2023, November). IDENTIFYING THE POSITIVE EFFECTS OF PSYCHOLOGICAL AND SOCIAL WORK FACTORS BETWEEN INDIVIDUALS AND DEPARTMENTS THROUGH SPSS SOFTWARE. In INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE (Vol. 2, No. 18, pp. 150-153).

11. Jalolov, T. S. (2023). TEACHING THE BASICS OF PYTHON PROGRAMMING. International Multidisciplinary Journal for Research & Development, 10(11).

12. Jalolov, T. S. (2023). Solving Complex Problems in Python. American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769), 1(9), 481-484.

13. Jalolov, T. S. (2023). PEDAGOGICAL-PSYCHOLOGICAL FOUNDATIONS OF DATA PROCESSING USING THE SPSS PROGRAM. INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION, 2(23), 220-223.

14. Jalolov, T. S. (2023). ADVANTAGES OF DJANGO FEMWORKER. International Multidisciplinary Journal for Research & Development, 10(12).

15. Jalolov, T. S. (2023). ARTIFICIAL INTELLIGENCE PYTHON (PYTORCH). Oriental Journal of Academic and Multidisciplinary Research, 1(3), 123-126.

16. Jalolov, T. S. (2023). MATH MODULES IN C++ PROGRAMMING LANGUAGE. Journal of Universal Science Research, 1(12), 834-838.

17. Jalolov, T. (2023). UNDERSTANDING THE ROLE OF ATTENTION AND CONSCIOUSNESS IN COGNITIVE PSYCHOLOGY. Journal of Universal Science Research, 1(12), 839-843.

18. Akbarovna, I. S. (2023). Adolescence during Destructive Behavior Appearances the Problem Learning Condition. Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599), 1(9), 105-109.

19. Akbarovna, I. S. (2023). RESEARCH METHODS OF YOUTH PSYCHOLOGY. International Multidisciplinary Journal for Research & Development, 10(12).

20. Ikromova Sitora Akbarovna. (2023). NEUROPHYSIOLOGY BASIS OF

HORMONES. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 68–77.

21. Akbarovna, I. S. (2023). Formation of Ideological Immunity to Destructive Information in Adolescents. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(10), 119-122.

22. Akbarovna, I. S. (2023). THE DEVELOPMENT OF CONSCIOUSNESS AND THE TEACHING OF CONCEPTS OF THE UNCONSCIOUS TO STUDENTS. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 107-114.

23. Ikromova, S. A. (2023). Cognitive processes and their description in psychology. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 115-133.

24. Akbarovna, I. S. (2023). SOCIO-PSYCHOLOGICAL FACTORS OF BEHAVIOR FORMATION IN ADOLESCENTS. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 184-191.

25. Akbarovna, I. S. (2023). NEGATIVE AND POSITIVE CHANGES IN ADOLESCENT BEHAVIOR. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 192-197.

26. Ikromova, S. A. (2023). FACTORS IN THE DEVELOPMENT OF IMMUNITY TO DESTRUCTIVE IDEAS IN ADOLESCENTS. Innovation in Science, Education and Technology.